

ONA TILI TA’LIMIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH

G‘aniyeva Shodiya Azizovna

Farg‘ona davlat universiteti professori, filologiya fanlari doktori (DSc)

+998902901121

Nabiyeva Omadxon Rahmonberdi qizi

Farg‘ona davlat universiteti 2-kurs magistranti

karimjonovaomadxon@gmail.com

+998916660317

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili ta’limida o‘quvchilarning kommunikativ kompetentligini shakllantirish masalalari ko‘rib chiqiladi. Avvalo, kommunikativ kompetentlik nazariy jihatdan izohlanadi; keyin ona tili darslarida uni rivojlantirish usullari, metodlari, dars texnologiyalari tahlil qilinadi. Maqolada darslarda dialog, rol-o‘yinlar, loyiha ishlari, integratsiyalashgan mashg‘ulotlar kabi amaliy yondashuvlar misollar bilan berilgan. Xulosa qismida pedagogik tavsiyalar, istiqbolli yo‘nalishlar va amaliy ishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan muammolar ko‘rsatiladi.

Kalit so‘zlar: ona tili, kommunikativ kompetentlik, lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiya, nutqiy kompetensiya, dars metodlari, muloqot, til ta’limi.

Kirish

Til — ijtimoiy hodisa bo‘lib, odamlar o‘rtasidagi muloqot vositasidir. Bugungi ta’lim paradigmalarida kompetensiyaga yo‘naltirilgan yondashuv ustuvor masalaga aylangan. Til ta’limida esa *kommunikativ kompetentlik* tadrijiy ravishda markaziy maqsadga aylanmoqda. Ma’lumki, tilni bilish — grammatik jihatdan to‘g‘ri gapirish emas, balki muloqot jarayonida o‘zini erkin, maqsadga muvofiq ifodalay olishdir.

Ona tili darslarida o‘quvchilarning nutqiy va muloqotga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarini shakllantirish — belgilangan milliy ta’lim standartlari va kurikulumlar talabidir. Shu bois, pedagogika va metodika olimlari bu yo‘nalishda tadqiqotlar olib bormoqda (masalan, “Ona tili darslarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish” maqolasi)

Kommunikativ kompetentlik nazariy jihatdan Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan bo‘lib, u lingvistik bilimdan tashqari, tildan ijtimoiy, madaniy jihatdan maqsadga muvofiq foydalanishni ham o‘z ichiga oladi. Sandra Savignon til o‘qitish kontekstida bu tushunchaning pedagogik ma’nosini keng yoygan.

Kommunikativ kompetentlik quyidagi komponentlardan iboratligi keng qabul qilingan modelga misol bo‘la oladi:

- **Lingvistik (lingvistik) kompetensiya** — leksika, grammatik struktur, fonologiya, semantika va morfologiya bo‘yicha bilimlar;
- **Sotsiolingvistik kompetensiya** — muloqot kontekstiga mos ifoda uslublarini tanlash (me‘yorlar, stilistik jihatlar);

- **Pragmatik kompetensiya** — muloqot maqsadini anglab, to‘g‘ri strategiyalar va diskurs tuzish (so‘zlash, qayta formulirovka, muvofiqlashtirish) . Ona tili darslarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirishda quyidagilar muhim:
- **Dialog va monolog mashg‘ulotlari** — sinf ichida ring, guruhlar bilan suhbat, ma‘ruzalar, taqdimotlar.
- **Rol-o‘yinlar, situatsion mashqlar** — o‘quvchilar turli ijtimoiy vaziyatlarda nutq almashadi.
- **Muammoli vazifalar, muhokamalar, debatlar** — mavzuga bog‘liq bahs-munozaralar.
- **Loyihaviy ishlanmalar** — o‘quvchilar mustaqil yoki guruhda til bilan bog‘liq loyihalar bajaradi.
- **Integratsiyalashgan darslar** — ona tili bilan boshqa fanlarni bog‘lash, masalan, tarix-ona tili orqali matn tahlili + tarixiy kontekst.

Xulosa

Ona tili ta‘limida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish — zamonaviy, talabga javob beradigan yo‘nalishdir. Bu jarayonda til bilimlarini (lingvistik), muloqot kontekstini hisobga oladigan ijtimoiy komponentlar (sotsiolingvistik) va nutq orqali maqsadga erishish (pragmatik) jihatlar birgalikda integratsiyalanishi kerak.

Metodik jihatdan interaktiv metodlar, loyihaviy yondashuv, texnologiyalardan foydalanish, refleksiya ko‘nikmalari muhim vositalardir. Ancak, pedagogik tayyorgarlik, dars jadvali cheklanishi, o‘quv materiallar yetishmasligi va baholashdagi cheklovlar kabi muammolar ham hamisha e‘tiborda bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ona tili darslarida kommunikativ kompetentlikni rivojlantirish. (PDF) [ТГУ узбекского языка им. Навои](#)
2. Ona tili darslarida o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish. GJ Pardayeva. [КиберЛенинка](#)
3. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini metodik qo‘llanma. H. Kuranbayeva. [InLibrary](#)
4. KOMPETENSIYA va KOMMUNIKATIV kompetentsiyasini rivojlantirishning ba‘zi masalalari. R.A. Risnazarovna. [КиберЛенинка](#)
5. Til ta‘limida kasbiy muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish. G. Asilova. [ТГУ узбекского языка им. Навои](#)
6. Ona tili ta‘limida lingvokognitiv yondashuv (Ta‘lim-fidoyilari).